

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานวิจัย : แนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุในเขตภาคกลาง.
 ผู้วิจัย : อภาภรณ์ โพธิ์กระจ่าง
 ปีที่ทำการวิจัย : 2560

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการรู้สารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุในเขตภาคกลาง และเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุตามตัวแปร เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สูงสุด อาชีพ และรายได้

กลุ่มตัวอย่างคือ ประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปอาศัยพำนักอยู่ในเทศบาลเมือง และนอกเทศบาลเมือง เขตภาคกลาง จำนวน 1145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมี 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการใช้งานคอมพิวเตอร์ และตอนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับระดับการรู้สารสนเทศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความแตกต่างโดยใช้ ค่า T-Test และค่า F-Test โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS/windows (statistical package for the social sciences/for windows) นอกจากนี้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ประชุมกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 64 คน เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้สูงอายุในการพัฒนาการรู้สารสนเทศ ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีความสามารถในการรู้สารสนเทศน้อยมาก มีทักษะการสืบค้นค่อนข้างน้อยมาก มีบางส่วนที่รู้จักอินเทอร์เน็ตบ้าง มีผู้สูงอายุบางส่วนเคยใช้งานบ้าง โดยใช้เครื่องของลูกหลานซึ่งมีเพียงส่วนน้อยที่เคยมีประสบการณ์ในการเข้าถึงสารสนเทศ การสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ แม้กระนั้นก็ตามมีผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งที่มีความสามารถในการใช้แอปพลิเคชันไลน์ โดยมีลูกหลานได้ลงทะเบียนไว้ให้จึงใช้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน ๆ
2. ระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุนั้น โดยภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยระดับน้อย
3. ผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงมีการรู้สารสนเทศไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อายุการศึกษาสูงสุด อาชีพ และรายได้ ต่างกันมีการรู้สารสนเทศต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
4. การพัฒนาผู้สูงอายุเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศที่เหมาะสม ได้แก่ การจัดประชุมลักษณะของการอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้ผู้สูงอายุได้ลงมือปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ

Abstract

Research Title : An approach to the development of information literacy for the elderly people in the central region.

Researcher : อภาภรณ์ โพธิ์กระจำง

Year : 2016

The purposes of this research were to study the development of information literacy for the elderly people in the central region, and to compare knowledge of the elderly people according to gender, age, education, occupation, and income. The population of the sample was 1,145 persons who aged more than 60 years old, both residing in and/ or outside the municipality. The research instrument was a questionnaire including 3 parts as follows: 1) the personal characteristics of the respondents, 2) the information about the nature of the computer use, and 3) the information literacy level. Data were analyzed by SPSS windows program consisting of statistical packages especially, percentage, mean, standard deviation, T-Test, and F-Test. Moreover, the researcher had still gathered 64 elderly people to collect quantitative information about the opinions of them for the development of information literacy. The results were found that:

1. Most old people had very little information literacy, few searching skills, therefore, some people had known how to use the internet by their own descendants' internet. However, there were only minority of people who had have the experience of accessing for searching information. Although, there were a number of them who had the ability to use the application line which had been registered by their children to communicate with family and friends.

2. Information literacy level of the elderly people by overall and by side were in low average.

3. The elderly men and women had no differences in information literacy. However, they were different information in age, education, occupation, and income statistically significant.

4. The development of the elderly people with appropriate knowledge of information literacy should consist of conducting a workshop for them to practice knowledge about information literacy.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานองค์กรต่างๆ หลายฝ่ายดังนี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวีริย์ ยอดนิม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภูมิ แสงกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิมา แป้นธัญยานนท์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจคุณภาพเครื่องมือ และกรุณาให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปรับปรุงด้านภาษาที่ใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณคุณศันสนีย์ ปานไม้ นักพัฒนาสังคมชำนาญการ คุณกนกภรณ์ กษิติศ นักพัฒนาสังคมปฏิบัติการ คุณสุชารัตน์ มากุล นักพัฒนาสังคม คุณอชิรญา อินทร์สวัสดิ์ นิตกร ที่อำนวยความสะดวกพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคุณปิ่นนิตดา วงศ์ภูมิ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสมุทรสงคราม คุณกัลยกร ชลธาร และคุณเกรียงศักดิ์ สันธนาภัทรพงศ์ นักพัฒนาสังคม ที่อำนวยความสะดวกพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคุณพรทิพย์ สุขสราญ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสิงห์บุรี คุณอัญชลี ศรีดำ นักพัฒนาสังคมชำนาญการ คุณสุรศักดิ์ พุณะกุล และคุณกรทิพย์ ยาคำ นักพัฒนาสังคม ที่อำนวยความสะดวกพร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือด้านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่ให้ทุนอุดหนุนเพื่อดำเนินการวิจัย

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะเพื่อแก้ไขปัญหา และอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้สูงอายุทุกท่านที่กรุณาสละเวลาเข้าร่วมประชุม ให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และความร่วมมือเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลและการอบรมเชิงปฏิบัติการ

คณะนักวิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ขอขอบคุณเจ้าของผลงานทุกท่านที่คณะผู้วิจัยใช้เป็นแหล่งความรู้และข้อมูลอ้างอิงเพื่อทำการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่ให้ความช่วยเหลืออีกหลายท่านที่มีได้เอื้อนาม

อากาศรณ์ โพธิ์กระจำง

กันยายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ข)
กิตติกรรมประกาศ	(ค)
สารบัญ	(ง)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	2
3. สมมติฐานการวิจัย	3
4. ขอบเขตในการวิจัย	3
5. นิยามศัพท์	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย	4
7. แผนการดำเนินงานวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. การพัฒนา	7
2. การรู้สารสนเทศ	9
3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	35
4. ภาคกลาง	48
5. กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	51
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	80
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	88
2. การสร้างเครื่องมือวิจัย	89
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	90
4. เกณฑ์การให้คะแนน	91
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	92
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	93
7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	93
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	96
2. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ผลความสามารถในการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ในเขตภาคกลาง	97
4. ผลวิเคราะห์ระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ในเขตภาคกลาง	102
5. ผลเปรียบเทียบการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุจำแนกตามตัวแปรอิสระ	106
6. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ	133
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
1. วิธีดำเนินการวิจัย	140
2. สรุปผลการวิจัย	141
3. อภิปรายผลการวิจัย	144
4. ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม	149
ภาคผนวก	155
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	155
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ประชุมกลุ่มย่อย	160
ภาคผนวก ค ผลการตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย	163
ประวัติผู้วิจัย	166

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แผนการดำเนินงานวิจัย	6
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	89
3.2 เกณฑ์ระดับคะแนนมาตราส่วนประเมินค่าข้อคำถามลักษณะการใช้งานคอมพิวเตอร์	91
3.3 เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยในการอธิบายระดับลักษณะการใช้งานคอมพิวเตอร์	91
3.4 เกณฑ์ระดับคะแนนมาตราส่วนประเมินค่าข้อคำถามการรู้สารสนเทศ	92
3.5 เกณฑ์คะแนนเฉลี่ยในการอธิบายระดับการรู้สารสนเทศ	92
4.1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ จำแนกรายด้าน	102
4.2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการกำหนดสารสนเทศที่ต้องการ จำแนกรายข้อ	103
4.3 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึงสารสนเทศ จำแนกรายข้อ	104
4.4 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการประเมินคุณค่าสารสนเทศ จำแนกรายข้อ	104
4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการใช้สารสนเทศ จำแนกรายข้อ	105
4.6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านจริยธรรมการใช้สารสนเทศ จำแนกรายข้อ	106
4.7 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามตัวแปรอิสระ	107
4.8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับลักษณะการใช้งานคอมพิวเตอร์ของผู้สูงอายุ	108
4.9 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้วยการทดสอบค่าที จำแนกตามตัวแปรเพศ	109
4.10 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว จำแนกตามตัวแปรอายุ	110
4.11 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ โดยจำแนกตามตัวแปรอายุ เป็นรายคู่	111
4.12 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึงสารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรอายุ เป็นรายคู่	111
4.13 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการประเมินคุณค่าสารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรอายุ เป็นรายคู่	112
4.14 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านจริยธรรมการใช้สารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรอายุ เป็นรายคู่	112

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.32 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการเข้าถึงสารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรรายได้ เป็นรายคู่	129
4.33 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการประเมินคุณค่าสารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรรายได้ เป็นรายคู่	129
4.34 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านการใช้สารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรรายได้ เป็นรายคู่	130
4.35 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยการรู้สารสนเทศของผู้สูงอายุ ด้านจริยธรรมการใช้สารสนเทศ โดยจำแนกตามตัวแปรรายได้ เป็นรายคู่	130
4.36 ผลการทดสอบสมมติฐานวิจัย	133
4.37 คะแนนผลการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้สูงอายุ	138

สารบัญญภาพ

ภาพ	หน้า
2.1 โครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุให้เหมาะสมและปลอดภัย	54
2.2 โครงการเฉลิมพระเกียรติ พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ 84 พรรษา	55
2.3 พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ	55
2.4 การมอบโล่เพื่อประกาศเกียรติคุณผู้สูงอายุที่เป็นแบบอย่างที่ดีในสังคม และ บูรณาการผลงานภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ และผลงานจากกลุ่มผู้สูงอายุ/ ศูนย์พัฒนาครอบครัวดีเด่น	56
2.5 ภาพกิจกรรมวันผู้สูงอายุและวันครอบครัว	58
2.6 อบรมหลักสูตรเตรียมความพร้อมบุคคลเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ	60
2.7 การประชุมคณะกรรมการชมรมคลังปัญญาผู้สูงอายุ	61
2.8 ทำอาหารคาวหวานไทยโบราณ ในงานวันผู้สูงอายุและวันครอบครัว	61
2.9 ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น	62
2.10 จัดประชุมชี้แจงและคัดเลือกผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุใส่ใจลูกหลาน	64
2.11 การประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ	65
2.12 โครงการขยายผลระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน	68
2.13 แม่ผู้สูงวัยจังหวัดสมุทรสงคราม	69
2.14 โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลโพทรวน	70
2.15 อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลม่วงหมี่	70
2.16 วันผู้สูงอายุแห่งชาติจังหวัดสิงห์บุรี	71
2.17 กิจกรรมตลาดนัดภูมิปัญญาผู้สูงวัย	71
2.18 กิจกรรมตลาดนัดภูมิปัญญาผู้สูงวัย: การทำมะพร้าวแก้ว	72
2.19 กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ชุมชน: การทำขนมสอดไส้	72
4.1 การประชุมกลุ่มย่อยผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงคราม	98
4.2 การประชุมกลุ่มย่อยผู้สูงอายุ จังหวัดชัยนาท	98
4.3 การประชุมกลุ่มย่อยผู้สูงอายุ จังหวัดสิงห์บุรี	99
4.4 บรรยายภาคการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ ณ จังหวัดสมุทรสงคราม	135
4.5 บรรยายภาคการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ ณ จังหวัดชัยนาท	136
4.6 บรรยายภาคการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศ ณ จังหวัดสิงห์บุรี	137